

élethalálharcnak tartom az immár harmincéves életművet. Legutóbb Földényi F. László sommázta Nádas esszéprójájának a mondattanát (*Nádas Péter mondatai*, Élet és Irodalom, 1995. június 2.). Földényi szövegében engem azok a sorok ragadtak meg, melyek ellenállnak minden rendszerteremtő, mondjuk ki, totalizáló interpretációnak, mégis összegzőek: „Sokan keresték már az egységet és az azonosságot. Nagy károkat okoztak vele. Nádasnak azonban semmi köze a dogmatikusokhoz, rendszerteremtőkhöz, a valáslalapítókhöz. Ellenkezőleg: a rendszerek és a szerepek, a viselkedési sztereotípiák és az elfojtott indulathalmazok leleplezésével a rendszerekből és a személytelen (azaz a semmire nem kötelező) dogmákból igyekszik kimenekíteni a személyest, azt, ami valóban egységes, mivel csak egyes szám első személyében tud megszólalni . . .”

PISZÁR Ágnes

EMMI, SZILVIA, MARIANN, KARCSI MEG ILYENEK

Hazai Attila: *Szilvia szüzessége*. József Attila Kör–Balassi Kiadó, 1995

(helyezze magát kényelembé)

Hazai Attila könyve – a JAK-füzetek 80. darabjaként megjelent *Szilvia szüzessége* – különös figyelemmel fordul olvasói felé. Ha az ár, a kiadó, a fülszöveg, a külön köszönetek (a sorrend persze tetszőlegesen variálható, kihagyható) elolvasása után, a könyv elején (hol is kezdhetnénk máshol) kezdünk a huszonnyolc történet olvasásába, akkor először is egy felszólításba/figyelmeztetésbe/parancsba/kérésbe/utasításba ütközünk: helyezzük magunkat kényelembé. S ha engedelmesebben a felszólításnak – noha például Bernhard éppen a legkényelmetlenebb széken való olvasás mellett tette le a garasát – s így kezdünk a könyv fölfedezésének kalandjába, pár történet után újabb felszólítások jönnek: most igyunk valamit, hallgassunk zenét, kávézzunk, cigarettázzunk, hívjunk fel valakit, gyűjtünk fényt(!), s a fürdés is ajánlatos.

Nos – gondolom –, ha követni akarjuk a szöveg utasításait, s recenzióíróként ez az egyik legfontosabb feladatunk, kutyakötelességünk ezen utasításokat betartani (bevallom én [sem] tartottam be mindet: pl. nem volt telefon a közelben). De a recenziói felelősségtudat mellett azért más is megfordult a fejemben. Hogy ez a neoavantgárd gag talán elsősorban nem is a minél kényelmesebb/élvezetesebb olvasás miatt van jelen, nem a mi kényelmünk miatt, hanem talán sokkal inkább azért, hogy felhívja a figyelmünket a számunkra (még) fölösleges irányításra (hiszen tudjuk mi, hogy hány cigaretta kell egy könyv olvasása közben), hogy fokozottabban figyeljünk az irányítottásra, mely a Hazai-szövegek hőseit körülvevő urbanizált légkört is jellemzi. Persze, ha egy lendülettel akarunk a szövegek közül a friss levegőre jutni („*Szellőztessen!*”), azt legkönnyebben úgy tehetjük meg, ha nem megyünk át a pirosra (hiszen „*egy zöld jelzéssel az egész komplexumot meg lehet kerülni*”), ha figyelembé vesszük a jelzőlámpákat. De azért más is van. Mert ha már beverekedtük magunkat a szövegek közé, szeretnénk ott el is időzni, kontemplálni ezen-azon, s erre kiváló alkalom egy plusz cigaretta, plusz kávé. És, valljuk be, hogy nem mindig akkor jó nekünk rágyújtani, amikor arra lehetőségünk van, nem mindig akkor a legjobb ebédelni, amikor ebédidő van. S valahogy így vannak ezzel Hazai hősei is.

Megpróbálnak együtt is élni a (jól) megszervezett urbánus környezettel, de megpróbálnak szabadulni is tőle.

Például Emmi, az *Emmi, a hús-vér kincs* című történet főszereplője, aki a maga 227 centiméterével Európa „legnagyobb” nője, nem szereti a tömegközlekedést („*a sárga földalatti kalodának tartja . . . a csuklós buszok belmagassága is csak kétszázot, ott is csak görnyedten tudna utazni*”): szemmel láthatóan órála megfedeztek a városi busz tervezői. A város működésének ilyenfajta megszervezése bennünk óhatatlanul felidézi Foucault-nak azon gondolatát, mely szerint a sztálinizmus és a fasizmus, a hatalom e két „betegsége”, „annak ellenére, hogy megvolt a maguk belső örülete, nagymértékben a mi saját politikai észjárásunk gondolatait és eljárásait használta”. Mert az igaz ugyan, hogy a városi közlekedés a lakosság minél kényelmesebb helyváltoztatását (is) szolgálja, de csupán addig a pillanatig, amíg nem kizárásos alapon működik, mert attól kezdve igenis a gettósítás egyik formájává válik. A Hazai-hősök számára azonban ezek a kérdések nem jelentkeznek problémaként, ők nem reagálnak energiáik elutasítással a városi élet ilyenfajta megszervezettségére. Emmi felfedezi magának a sétálás örömét például, és tíz útirányt is kialakít, hogy változatosabbá tegye sétáit. A társadalmi élet ilyenfajta megszervezettsége nem idézi fel bennük a foucault-i felismerést több okból kifolyólag sem. Jellegzetesen antiintellektuális hősök ők, tudásuk az „igényesebb” emberi gondolkodási/kifejezési formákról igencsak alacsony szintű. A költészetről zavarosak a sejtelmik („*mindig úgy gondoltam, a versekbe idejélműlt, régies, kissé unalmas szavakat szoktak írni, mint például: anyám, kő, tyúkanyó, láda saóbbi*”) s a filozófiát sem értik („*A jelenvaló lét ilyen létszerkezetéhez hozzátartozik tehát, hogy léteben létviszonya van e léthez . . . mi az, hogy e léthez? Ezt te érted? – Nem, de olvasd tovább*”), így lehet költészet számukra az Emmi költötte vers is („*Jobb a Fanta, mint a kóla ne tétovázz nagyon sokat!*”), s a filozófiai mű megértése helyett más „társadalomboldogító” elképzelések vannak („*Milyen jó lenne, ha az iskolában abból állna minden óra, hogy leszopnának a diákok*”). Minimalista hősök ők, akiket nem érdekelnek a társadalom és a történelem nagy kérdései, vagy ha igen, akkor is csak dilettánsokként tudnak beszélni róluk („*Nem tudom . . . De akkor is ez valahol sántít – mondta Feri. – Még nem jöttem rá, de valami itt nem olyan volt, mint az életben.*”) Apatikusak ők, de túlélők is. Ezért nem keresi a kiutat *A vétel* hőse, Rezső a karkai helyzetből, de ezért harcol mindenáron a lakásába betolakodó idegen ellen *A gusztustalan féreg* főhőse. Csupán a saját mikrokörnyezetük az, melynek „leírása” érdekli őket. Minimalista emberek ők a hétköznapok szinte dokumentaristán valóságű szintjén élnek, privatizált világban. Ezért kerül be a szövegbe a hiperrealizmus, a hősök létezését kitöltő szex, evés, ivás, alvás leírásának minél pontosabb, „korrektebb” szükséglete.

A recenzióírónak megadatott a hatalom, hogy az ismertetés mellett ítélkezzen is az olvasott szövegről. S ezáltal akarva-akaratlan befolyásolhatja a könyvet még nem elolvasókat. Nem nagy ez a hatalom, de megfoszthat az olvasás örömétől, illetve megoszthatja az olvasás örömét. Ezért nem szabad hinnünk a recenzióírónak, ki tudja, hogy jól olvasta-e el a könyvet, nem siklott-e el közben a figyelmük ezen-azon. Tévedni szabad, de nem ajánlatos. Mindezek tudatában mégis ideírom: jó, jó, de nekem ez a könyv tetszett a legjobban. Éppen ezért: *olvassák el.*

(Most) szellőztessen!